

مجنون و خبط..... ساختہ، از نوکری بر طرف میگردید. آن را که خود
از فرمایش رویکاری وزیر و مزاج دلدهی او، فرصت بسر خریدن
نداشت. چنانچه از دو ساعت شب باقی مانده تا یکنیم هر روز، و
باز از [چهار ساعت] هر روز تا بدو ساعت هر شب، بلا منقطع
در آن (تعمیل) مصروف بودند. اگر برگماشتہای خود اعطاء نکرد،
متوجه کار آنها میشد، آن [اثر] از دست میرفت. نظیر این آنکه
روزے الماس علی خاں پوسے گفت که نواب صفدر جنگ، با وجودیکه
کار یک صوبہ داشت، دوپہر در توجہ معاملات صرفت می کرد؛ و بر
شما اینقدر بار است، مناسب آنکه وقتے و مکانے برائے خود معین
نمایند. جواب داد که احوال صفدر جنگ معلوم نیست، اما اینقدر
میدانم که کار یک پرگنہ و یک صوبہ و ده صوبہ ہمہ برابر است؛
و هر کس که مذکور معامله بمن نماید، در جواب آن، یا آرسے، یا
نه، باید گفت؛ برائے این قدر کار وقت [و] مکان تعیین کردن
حاجت نیست. و ہم بدیں جہت است که وزیر از دے رضی
بود؛ و ہوارہ ہر زبان می آورد کہ حسن رضا خاں و ٹکیٹ رائے
و حیدر بیگ ہر سہ شک حرام بودند؛ و خانہ مرا حقا و لعل

کہ اصل؛ "خط تبویب ساختہ" کہ اصل؛ ہر روز باقی مانده تا ہر شب۔
کہ اصل؛ لا یقطع کہ در اصل بیاض، و در ہوتے "Influence" کہ ہوتے میگرد
رائی کرد؛ خواندہ؛ لکن اینجا محل اضافہ نہ؛ نیست چنانکہ از عبارت آئندہ ظاہر میگرد
کہ اصل؛ "مکان سس تعیین....." کہ اصل؛ "اد" و ای غالباً سہو کاتب است۔

درست ساخت۔ [و این عجیب مغالطہ اور بود]۔

دو بعد از مینہا وزیر برائے سفر آں موسم مستعد شد؛ و دریں سفر
برائے ظاہر کردن سبب [انگریزوں] اور عیالے خود آں عزتے کہ جہاؤ
لعل را باں سفر از کردہ [تقدیر الہ آباد و کانپور و فرخ آباد نمود۔
و عمارت قلعہ الہ آباد را کہ، بچہیت نقل سنگے چند بلکنو خود خراب
کردہ بود، امر بجمارت فرمود۔ از انجا بکانپور آمدہ، بنا بر محل
نیافتن جہاؤ لعل پیش سرداران آنجا، مزہر شدہ و بفرخ آباد رفت۔
و پسر کلان منظر جنگ را عزل نمودہ، طرف دیگرے از پسران
او گرفت۔

توضیح آں اینکه منظر جنگ پسر احمد خاں بنگش وراں ایام مردہ،
پسر کلان جانشین شدہ بود۔ وزیر اورا بزرہر دادن پدر منسوب
کردہ، معزول ساخت۔ معلوم نیست کہ ایں سخن راست بود یا
دروغ؛ اما گمان غالب اینکہ ایں امر از تدبیرات جہاؤ لعل باشد،

کہ ہوئے: "set to rights" و مخطوطہ اینقدر ندارد کہ مخطوطہ ندارد، ہوئے: "This"

was a curious delusion of his." After these affairs had
been settled the Nawab was prepared for
his tour of that season, but on this occasion he
resolved to visit (Allahabad, Cawnpore and Farrukh
-abad) to show off (to the English) and his subjects
the dignity with which he had invested Jhao Lal."

سے قبل "امر" مخطوطہ "و": اردو کے اصل: یافتن سے اصل: مزہر، ہوئے "feeding sustains" کہ اصل: موسم سے اصل: کمال

بغرض مختاری خداوند خاں۔ زیرا کہ جھاؤ لعل از جانب گورنر
 نامطمن و ہموارہ در فکر..... ارکان دولت خود بود۔ چنانچہ مرہٹہ ہائے
 کا پھی را از خود ساخت ؛ وقوت علی بہادر را، بہ نسبت
 ہمت بہادر کہ دختر او بہ پسر جھاؤ لعل بطریق تبادلہ منسوب شدہ،
 از خود کُش میدانست ؛ و عمر خاں را، کہ باعث فتنہ غلام محمد بود،
 از رام پور طلبیدہ بملازمت وزیر میکنائید؛ و شکایت نصر اللہ خاں از
 زبان وسے ظاہر کردہ، در صدو آل شد کہ دست قدرت عمر خاں
 را در رامپور مہبوط سازد۔ چون گورنر باز خواستہ این امر کرد، ظاہر
 در گزرو رخصت عمر خاں کردہ، جواب داد کہ وزیر از جهت حصول
 شمشیرے و پرا طلبہ اشته بود۔ و یہیں مصلحت نیابت خداوند خاں را
 در فرخ آباد میخواست۔ چون با وجود پسر کلال منظر جنگ، اقتدار
 خان مذکور بر افغانان منور شمس آباد و فرخ آباد ناممکن بود، چہ
 عجب کہ این ہمت با و دادہ باشد۔

دیگر از وقایع این ایام، آمدن زمان شاہ بادشاہ اہدالی بہ
 لاہور و خریدن سکھاشت است بموش خانہ ہائے ملک پنجاب۔
 چون گمان بود کہ شاہ اہدالی مانند جد خود اور لاہور توقف نکرده،
 بتاخت لکھنؤ و بنارس خواهد آمد، زیرا کہ در دہلی خرابچینہ یکہ
 آنجماعت گرسند را سیر نماید، در نظر نبود، لہذا سرداران انگریز

کہ اصل نشنیدہ و ہوتے: "elevation" لے اصل: "خودی میباشند" اصل بکنائید

میں اصل: "باشند" لے اصل اسکنات لے اصل: "ساخت"

مستند مدافعتہ شدہ، بہ پشت گیری قلعہ الہ آباد و اتصال دریائے گنگ
 کہ بچت آذوقہ مفید بود، در قنوج لشکر گاہ ساختند۔ و (اینبجاہا)
 تو اثر آلات حرب و فوج ملک از کلکتہ بدیشاں پیوستہ، بنظر
 ورود او استنادند۔ اما شاہ ابدالی قصد تسخیر لاہور کردہ، بعد
 چندے کہ اخبار رنجی برادرش محمود والی ہرات بتحریک و اعتقاد
 محی خاں بادشاہ ایران شنید، بسرعت تمام معاہدات بکابل نمود
 فوج، در دو آبہ ماہین اٹک و جہلم کہ بقدر ثلث ملک پنجاب است
 گزارشت۔ چنانچہ آن مردم آن ملک را در تصرف خود دارند۔ چوں
 فوج روس قصد ایران کردہ، محی خاں بایشاں (مشغول شدہ)۔
 مسموع میشد کہ میاں محمود و زمان شاہ صلح گو نہ شدہ، در آغاز زمستان
 باز بہ لاہور خواہد آمد۔ اما مصلحت جمعیت انگریزاں در قنوج معلوم نشد
 ہمانا کہ کنون ضمیر ایشاں اس بودہ باشد کہ بعد بوصول زمان شاہ،
 بدلی کوچیدہ در محالات برلی بر لب گنگ، در جائے کہ پایا بست
 استقامت خواہند کرد۔ والا از قرار فوج در قنوج، لکھنؤ و بنارس
 محفوظ نمی تواند ماند؛ چہ ہر کہ قصد لکھنؤ بکنند، از راہ اکبر آباد کہ عبور
 گنگ و بن ہر دو ضروری اقتدا نخواہد کرد؛ بلکہ گنگ را بنا بریں
 بر سر دوار پار شدہ، رو ہیلے ہاے عوث گڑھ و رام پور را جمع
 کردہ [۱] اے مانع راست بلکھنؤ و بنارس خواہد شتافت۔ پس

۱۔ ہوئے: supplied اصل: اس سے ملت کے ہوئے occupied

۲۔ اصل: باآبستہ اصل: ملک را.....

برائے حفظ لکھنؤ استقامت طرف بریلی بر لب گنگ مناسب ہے۔
 وروہیلہ ہائے رام پور ہم بدیں سبب یکایک حرکت خلاف نمی توانند
 کرو؛ و اسدرا و معبر ہائے پایاب گنگ بخوبی ممکن است۔ و
 نیز دریائے گنگ دروست و قلعه الہ آباد، چنایاں بر لب راست
 و بچہت آذوقہ امکان تنقیض نہ۔

الحاصل، در ہمیں ایام کہ آوازہ آبدالی گوئی سامعان
 را برداشت خیر ارادہ سازش جھاؤ لعل با ابدالی در کلکتہ
 رسیدہ۔ گورنر سر جان شور بیقرار گشت۔ و زیادہ ازین کاہلی
 در امور و سب مناسب ندانستہ، و تفضل حسین خاں را بہر اہی
 خود برگزیدہ، تا بنارس بر ڈاک، و از آنجا با سہ چہار ہزار
 سوار و پیادہ با استعداد و لایت، راہ لکھنؤ پیش گرفت۔ و وزیر
 جھاؤ لعل، کہ قصد گورنر از جہت استقرار کار جنگ نہاں
 شاہ می دانستند، تا جو پور استقبال کردہ، با تفاق بہ لکھنؤ گشتند۔
 بعد فراغ امور رسمی و تبدیلی وزیر دستار باکلاہ و امثال آن،
 گورنر درخواست عزل جھاؤ لعل و نصب نائب دیگر کرد۔ و وزیر
 بقتدر امکان عذر آوردہ، چون مجال تہتمرد در انوقت نداشت،
 جھاؤ لعل را از آمد و رفت در ہار ممنوع نمود۔ و تفویض نیابت
 بالماس جزم کردہ؛ بچہت فریب تفضل حسین خاں و حصول بعضی
 اغراض، اسم اورا ہم تذکور میفرمود۔ و قبل از انکہ از گورنر شد

آں می نماید، مہر و بعضے حرقات بالماس سپردہ، علامات تفویض
 نیابت بوسے ظاہر ساخت۔ و آں سیر گرگ، با وصف اینکہ
 ہموارہ از قبول آنکار بجا شاداشت، بچہت پیشرفت مکر وزیر
 و بقائے جہا و لعل، قبول آں پرداخت۔ مقصد وزیر اینکہ
 اگر اینکار بوسے تفویض یا بدہ چہچہاں صورت بیگانگی با انگریزاں
 باقی خواہد ماند؛ و معائب جہا و لعل بسبب عدم کاوش الماس
 بوسے ظاہر شدہ؛ آہستہ آہستہ دیگر بارہ [بہ] عرصہ آوردن
 او صورت خواہد گرفت۔

اما چون گورنر میدانست کہ نیابت [بہ] الماس دادن
 از قبیل ذنب بگرگ سپردن است، قبول آں نکرده، بچہت
 تفضل حسین خاں درخواست فرمود۔ و چون خود وزیر نام او
 برده، آنکار نتوانستہ، بگراہ تمام قبول نمود۔ و مضمون لایحیق
 مکر الیٰ الٰہی باہلہ بوضوح پیوست۔ و گورنر، بعد استقرار
 آنکار، و اصناف کردن شش نیکہ در سالیانہ کنپوت ترک سواراں
 نو نگاہداشت، و اخراج جہا و لعل بطرف عظیم آباد، بمستقر خود
 روانہ۔

وزیر، مقارن رخصتش، میجر پامر کہ بچہت تقویت تفضل
 حسین خاں مانده بود، و دیگر اعزہ انگریزاں را از مکا نہا

کہ حسین و رور گورنر خود فرو آورده بود، بر عجلت تمام ^۱ نمودہ ^۲ بعد
از انکہ سبب آن پر سیدہ شد، عذر سے گفتہ۔ با تفضل حسین خاں گاہے ^۳
و گاہے بلطفت می گزرایند۔ و در غم خلیع العذاری و استقلال کہ در عهد جہاؤ
لعل عادت کردہ بود سر بردہ نہائی در فکر تدارک می باشد۔ و الماس ہم
بسبب ہماں خفتہ کہ در تعیین نیابت ہوسے رسیدہ ^۴ و در فکر
بداندیشی است، تا از پردہ غیب چہ بظہور رسد:

یہ بینیم با کردگار جہاں دریں آشکارا چہ دارد نہاں ^۵
بباید دانست کہ تقرر استقامت جہاؤ لعل در عظیم آباد نامناسب
واقع شدہ، زیرا کہ کار او بیاقت این ہمہ تنظیم نداشت، بلکہ اخراج
مطلق صلاح بود۔ چہ اعتبار چنین فرومایگان رعب ریاست از دل بیبرد
ماں می برد و عدم امضائے تجویز الماس بجا بود، چہ الماس راقوت
بیست ہزار و پیادہ و خزانہ وافر بتغلیب بہر سیدہ است، بچنین
کس قوت دیگر دادن خلاف رویہ ملک دار نیست۔ معہذا آنقدر
ویراں کار است، کہ ہر ملک کہ ہوسے تفویض شد، اگر چہ در عمل داری
آں ^۶ چند تحلیل نشد، اما نجاک سیاہ برابرش ساخت۔ چنانچہ
از قلت جمع علاوہ او، کہ در شرح مسطور است، اینمعنی بوضوح می
پیوندد۔ والی الان دو مرتبہ یعنی کردہ۔ نوبت ہمہ فوج و توپخانہ و خزانہ

۱ " نذر نمودہ ہر کی را بروردادہ بعد از انکہ " ہوئے؛ "turning out" کہ اصل؛ لعنف؛
ہوئے؛ "at cross" کہ کذا؛ ہوئے؛ "need and license" کہ اصل؛ شد؛ ممکن است کہ
فقہہ باینطور باشد؛ سر برد نہاد در فکر تدارک میباشد؛ کہ اصل؛ ہر یک از ہائے ہر در فکر بداندیشی؛ ہوئے؛
"Shares the Consoles of War" کہ غلان دستور ہوئے این بیت را از ترجمہ کردہ؛ ہمہ در ہاشیہ
ذکر کردہ۔ و در مخطوط غالباً از سہو کاتب "کردگان" در صورت اول نوشتہ شدہ ہوئے؛ "embargement"
کہ اصل؛ "چکانی چند تحلیل شد؛ ہوئے؛ "though he was for several reasons maintain"

خووامی خواست کہ با فراسیاب خاں ملحق شود۔ دو دفعہ بہماں نوع قصد کالی داشت، تا اینکه حیدر بیگ خاں جمع مطالبش ادا کرده۔ نو بتے مسٹر جانسن و نو بتے برسٹو صاحب بچہت تسلیمش معزول شدند؛ آنزماں برگشت، کہ این حرکات مذہبوج کہ درینولا ازوسے شنیدہ میشود، بنا برحالیہ خوری عزل و وجوب بغرض حصول مطالب دلخواہ خود وزیر بودہ باشد۔ اما نصب تفضل حسین خاں بنا بر وفور دانش و بنیش خاں موصوف و امتیازیکہ در اہلکاران وزیر وارد معقول است۔ و بچہت اصلاح فیما بین وزیر و انگریزاں برتری براں متصور نیست۔ لکن اصل مقصد کہ عبارت از انتظام سپاہ و ملک، یا برداشتن دستورات بد کہ دران مردم رواج یافتہ، یا اصلاح حال وزیر بودہ باشد، ناممکن الحصول است۔ و از خان موصوف یادگیرے از اہالی آل ملک امید این معنی داشتند از قبیل گم شدہ صحن خانہ را بر سقف عمارت جستن است؛ زیرا کہ آل امید حاصل نمی شود مگر با شتمال قوت انگریزاں و ناظر شدن ایشان بہر چیزے و کل اعمال اہلکاران آن ملک و سپاہ۔ چہ اگر وزیر و اہلکاران او قوت انفعالی یافتہ برائے نصیحت میداشتند، و این وہ پانزدہ سال کہ اختیار کلیات امور، بعد مسٹر جانسن و برسٹو صاحب، در دست خود یافتہ، نظائے میدادند و حالانکہ ہر کس بطرف اغراض خود کشیدہ، کار را رسانیدند بجائے، کہ امروز رسیدہ است۔ و حالاً شخصی کہ نائب شود،

لہ کذا؛ ہوتے: "relish to remove" لہ اصل: ہندی لہ اصل: ممکن الحصول
 لہ اصل: بر جری لہ اصل: ماد لہ طعمے؛ ہوتے: "Repulse" لہ اصل: محضے۔

اگر مدار کار بر ضعف و گزاشته، کاوش اعمال وزیر نماید، از
مفاسد خود ہائے زشتت او بہ نظم ہیچ اثر نمی تواند داد. و او اگر ہائے
در ہر امر بہ نزاع اندازی فیما بین خواهد گردید؛ و در
شکست وزیر شکست رونق کار نیابت نیز بوقوع پیوند خواهد انجامید۔
و اگر بالفرض محال کہ اصلاح حال وزیر نمود، یا ضرر ہائے آنرا دفع یا کم
ساخت، با اینکه آن شخص خواص بشری از خود دو بر نمی تواند کرد
دریں حال کہ نہ وزیر ناظر است و نہ انگریزاں، تا کجا از اقربائے خود پرہیز
میتواند کرد۔ و ہر جا کہ شخصے فرشتہ صفت بہر سدہ چوں بندہ واحد است،
نیت اصلاح حال اینہم جماعت مختلف از سپاہ و رعایا و اہلکاران را،
کہ از سالہا بے ترتیب، و عادت بامور زشتت کردہ اند، چگونه میتوان داد۔
پس نقشہ انتظام ملک دریں است کہ وزیر را یک دفعہ نصیحت بلیغ
کردہ اخراجات اورامی و دسازند؛ تا مختار آل بودہ، بطور حیدریگ
داخلہ در کار ملک و سپاہ کند۔ و مفسدان و خانہ بر اندازان را از حوالی او
دور سازند۔ و شخصے از انگریزاں، کہ بخر بہ اندوز کار ملک، و مالوف
با اہل ہند، و خیر خواہ جا نہیں بودہ باشد، بختاری تمام بہ کار لکھنؤ تعیین
نمایند؛ تا نائب و دیوان و بخشی و خزانی و ہر صاحب خدمت در فرمان

۱۔ اصل: سنیف کداسہ! ہوئے، "easy going" ۲۔ لکا و لعرش بہ نزاع اندازی فیما بین مستخر
خواہد گردید؛ و در ہوئے: "a personal and easy-going relation between the ruler and the ruled"
۳۔ "a personal and easy-going relation between the ruler and the ruled" ۴۔ اصل: نام شہ اصل: "خود
بہا نہیں دوری تواند کرد" ۵۔ اصل: اقرابی، ہوئے: "personal" ۶۔ کذا ہوئے: "suppose"
۷۔ اصل: بندہ ۸۔ اصل: جوانی

او باشد، و برہنمائی او تشخیص کارہا کردہ بحضور وزیر بردہ اجراء سے آں نمایندہ
 و چند کس از سرداران انگریز ناظر امور سپاہ وزیر شدہ، یراق
 و اسپہائے ایشان ماہ بہ ماہ رسانیدہ، کار و خدمت بگیرند۔ و
 ہر کس از سپاہ یا اہلکاران یا رعایا از قانون جدید یا مغل شود
 [و یا] تجاوز نماید، ہماں وقت اورا اخراج کنند؛ تا ہر کہ بمائندہ
 مشغول کار و بر فہاہ باشد۔ و ہر کہ مفسد است از میانہ بروں
 رود۔ و عمال و اہلکاران سابق تمام و اکثر سرداران سپاہ
 واجب الدفع اند۔ زیرا کہ بزرگی و فضول خرچی و ہزار مفاسد
 دیگر عادت کردہ اند؛ ازیں باطاعت و فرمانبرداری نمی توانند
 داد، و رفع حجاب از میان مصلحان و مفسدان نخواہند کرد۔ و ہرگز
 اصلاح آنہا ممکن نیست؛ بلکہ مردم وسط و عزبا را بعرصہ [باید] آورد
 و بکار ہا مامور ساخت۔ اینہا بچہت ایزاد طلبے و عزت مزید حرمت
 مطابق فرمان و نفس الامر بعمل خواہند آورد۔

و اما اصلاح رعایا و رافت کہ پرداخت عزبا و شکست اقویا نمودہ؛ برائے
 ہر کس جمعے مقرر نمایند کہ ادائے آں تواند کرد، و خود ہر گاہ تواند خورد۔ و

لہ اصل: "محل خود بخوار نمایند" لہ اصل: نماید۔ لہ اصل: معصومان و مفاسد نخواہند کرد۔ لہ اصل: ایدہ طلبی
 و عرش مزید حرمت مطابق فرمان و نفس الامر بعمل خواہد آمد آورد۔ لہ اصل: در ہوشیاری

are according to orders & instructions in the hope of
 gaining position and increased credit."

لہ اصل: بود؛ و ممکن است کہ از ما سبق این الفاظ باین طور باشند: "بر فہاہ تواند خورد۔"

بجائے "ہر گاہ تواند خورد" چنانکہ در ہوشیاری۔ (باقی حاشیہ لہ لہ صفحہ ۱۶۵ پی)

عمال این از متوسط و غربالغوب نموده اختیار تقصیر بکنجے در دست ایشان
 ندهند و در [هر] ناحیه از نواح ملک وزیر، فوج بچاؤنی باید که []
 به مفسدان آن طرف، تخریر عمال، میگردند باشند و چھاؤنی فوجی مسکن
 از افواج انگریزی، بلکہ پیاسے قلاع، در ملک بریلی، ضرور است کہ
 رو ہیله فرصت سرخاریدن نتوانند یافت۔ و بہرحیلہ کہ دست و ہد
 اخراج اقویاسے آنجماعت از انملک و افواج وزیر کردن انسب
 است، تا بمرور ایام ضعیف الحال شوند۔ زیرا کہ اصلاح آنہا بطور
 دیگر ممکن نیست، و در وقت بد شرارہ شرآنہا از ہمہ مفاسد بدتر خواهد
 رسید۔ والسلام

تمت تمام شد

(بقیہ عوامی ۱۶، ۱۷، ۱۸ صفحہ ۱۶۴)

کہ کذا: و در ہوتے: "draw up estimates" کے اصل: آنکہ برٹ ہوئے بھارت دیگر
 دارد اور یا باین الفاظ اینقدر معنی گرفتہ: "and provide horses and
 accoutrement and pay the men regularly every month and see that
 they render service"

کہ اصل: "لہرحیلہ" کہ اصل: فوجی چھاؤنی نماید۔ کہ ہوتے: "repress"

کہ کذا: ہوئے: "formidable" کہ اصل: سرارہ سرایتہا

اشٹاریہ

		دالفن	
۸۷۱۸۳	اسمعیل بیگ خاں	۱۵۱۱۵۰۱۳۹-۱۳۷	آبر کوی، جزل
۷۶۱۵۵-۵۳۱۴۱۴۰۱۳۵	اسمعیل بیگ شوره	۶	آتمارام کھتری
۹۷۱۹۴۱۹۳۱۸۷	اشرف علی خاں سپر بندہ علی خاں	۶۶	آسیرن
۱۲۹	اشرف علی خاں سپر بندہ علی خاں	۳۰-۲۵۱۲۲۱۲۰-۱۷۱۱۶۱۵۱۳	آصف الدولہ (مرزا مانی)
۱۶۲	اشرف سیاب خاں	۵۸۱۴۸۱۴۷۱۴۵۱۳۴۱۳۳	ولیعہد، نواب وزیر
۱۵۷۱۱۱۷۱۱۹	اققان - اقامان	۷۷۱۷۵۱۷۴۱۷۳-۶۴۱۶۱	وزیر
۳۶	اکبر علی خاں	۷۹۳۱۵۱-۸۸۱۸۴۱۸۰۷۷۸	
۱۲۱	اکبر علی خاں سپر بندہ بیگ خاں	۱۱۲۱۱۰۸۷۱۰۶۱۹۹۱۹۷۱۹۴	
۷۳۱۵۰۱۴۱۴۰۱۳۷۱۳۴۱۳۱	الماس علی خاں	۱۳۴۱۳۰۱۲۷-۱۲۵۱۱۶	
۱۵۵۱۱۵۲۱۸۴۱۷۹-۷۵		۱۴۸-۱۴۳۱۴۱۴۰۱۳۸۱۳۵	
۱۶۱-۱۵۹		۱۴۰۱۵۹۱۵۷-۱۵۳۱۵۰	
۲۳	امراؤ گیر	۱۶۵-۱۶۲	
۶۷	امیر بیگ مغل	۳۹	آنری، میاں
۱۰	اندر گیر گسائیں	۹	ابراہیم خاں، محمد
۴۶	انڈرسن	۹	ایراہیم علی خاں
۱۳۴۱۳۳۱۲۸۱۲۶۱۲۵۱۲۱	انگریز، انگریزاں انگریزی	۷	ابوالبرکات خاں بخشی کاکورہ
۱۶۶۱۵۱۴۵۱۴۹-۲۷		۱۹	ابوالحسن بیگ اصفہانی
۸۴۱۸۳۱۷۷۱۷۶۱۷۰۱۶۷		۱۸۰۱۳۱۱۱۱۳	ابوطالب بن محمد اصفہانی
۹۲۵۱۱۱۸۱۱۶۱۱۰۵۱۹۵۱۹۴		۷۵۱۷۲۱۶۷۱۵۳۱۵۲۱۴۳	دراقم حروف، حقیر، آفرین
۱۴۶۱۱۴۰-۱۳۸۱۳۶۱۳۶		۱۳۰۱۱۱۸۱۱۱۷۱۸۵-۷۷	کترین
۱۶۰۱۵۸-۱۵۶۱۵۳۱۱۴۸		۱۵۲۱۱۴۶	
۱۶۵-۱۶۲		۳۷	اجاز، رام
۶۳	انوپ گیر	۱۲	احسان، کشج
۳۶۱۳۰	انور علی خاں خواجہ سرا	۱۲	احمد، میر
۷۶۳۱۴۳۱۳۲۱۳۱۳۰۱۲۷۱۲۶	ایرج خاں	۱۵۶۱۱۳۹۱۲۱۱۰	احمد خاں بنگش
۱۳۴۱۱۳۳۱۰۷۱۱۰۵	الین، مسٹر	۸	اسحق خاں شوہتری، محمد
۳۳	ایل، میجر		

		(ب)		
۶۵/۶۴	پرشاد سنگھ	۱۲۹،۳۰۲۲۹،۲۲۲،۲۰	۷۱	بادشاہ
(ت)	پرین			باقر علی خاں
۸۴،۳۹،۲۸،۲۶،۲۵،۱۷	پیر چند بقال	۱۲		بالا راؤ مرہٹہ
۱۴	تحسین علی خاں خواجہ	۱۵۴،۱۱۴۳،۱۹۲		بالک رام
۵۳،۲۶،۱۴،۵،۳۶،۲۹،۲۶،۲،۵	تفضل حسین خاں	۸۴		بجے راج
۱۲۶،۱۴،۵،۱۱۲۹،۱۰۹،۱۰،۷،۰،۲،۸۶		۲۵،۳۶،۱۳۵،۱۳۲،۱۳۱،۲۰،۱۱۶		پرستو، جان
۱۶۲-۱۵۹،۱۵۳،۱۴۸		۱۸۱،۷۵،۱۶۷،۱۶۵،۱۵۶،۱۵۴		
۸۷	تقی بیگ	۱۶۲،۱۰۲،۹۴-۹۱،۸۸-۱۸۶،۱۸۳		
۳۸،۱۳۴	تلنگ	۱۵۳،۱۱۴۹،۱۹،۱۹،۱۸،۱۶		برہان الملک
(ط)		۱۴۲		برجناں
۹۳،۹۱،۱۹-۱۵۵،۱۵۲،۱۴،۹،۱۳۵	نگریٹ رائے	۲۹،۴۲۸		بڑے مرزا
-۱۴۵،۱۱۹،۱۱۱،۱۱۰،۱۰۸،۹،۵		۴۳،۱۴،۱۴،۱۴،۱۴،۱۴،۱۴		بستی رام
۱۵۵-۱۵۳،۱۴۷-۱۴۲،۱۳۰،۱۲۷		۳۰-۱۶۵،۱۴،۱۷		بندت علی خاں، خواجہ
۱۴۰،۱۲۹	ٹیپو-تیپو	۳۰،۱۲،۱۲،۱۳،۱۱،۱۳،۱۱،۱۷،۱۵		بشیر خاں، محمد
(ج)		۸۳،۱۸،۱۷،۶		بلجند سنگھ
۱۱	جاٹ	۱۱۵،۱۷۰		بلین، ڈاکٹر
۷۷-۷۳،۶۵،۶۴،۵۵،۳۶	جانسن	۱۶۹،۱۹		بندہ علی خاں
۱۶۲،۱۳۳،۹۱،۸۷-۸۵،۸۶،۷۹		۸۳،۶۶		بندیلہ
۱۴۹	جاوید خاں ملارالہام	۲۴		بہادر علی امیر
۴۴،۱۱	جمال الدین خاں سید	۷۴،۳۶،۱۸،۷		بہار علی خاں
۱۰۰،۱۱	جمشید بیگ	۱۵۲،۱۴۳،۱۴۲،۱۱۱		بجناٹھ
۱۴۵،۱۴۸،۱۱۶	جعفر، مرزا	۱۶،۱۶		بجی بہادر
۱۱۰،۹۳،۹۲،۳۵،۳۱،۶	جگنناٹھ، راجہ	(ک)		
۱۳۵،۱۴۶،۶	جنگلی، مرزا	۱۴۸-۱۴۴،۱۱۱		بھیراج
۹۷	جواں بخت، شہزادہ	۹۲		بھگوان داس
۷	جوہر علی خاں، خواجہ	۸۸		بھوانی سنگھ، راجہ
(گ)		۸۴		بھولاناٹھ
۱۰۵،۹۲،۹۰،۸۹،۶،۲۶،۲۵،۱۴	جھاؤ لعل	(پ)		
۱۱۶،۱۵۹،۱۵۷،۱۵۱،۱۴۸-۱۴۵،۱۳۱،۱۲۱،۱۱۶		۹۹،۹۳،۸۷،۸۵،۱۴،۶		پام، میجر
(چ)		۱۰۹،۱۰۳،۱۰۲		
۱۱۷،۹۱،۶۶،۶۵	چیت سنگھ	۱۱۵،۹۷،۱۴،۶		پٹیل
۱۴۸-۱۴۳،۱۴۱،۱۳۸،۱۳۸،۱۳۳،۱۲۹	چیری	۶		پرتاپ سنگھ
۱۵۲،۱۵۱				

(ق)

زمان شاه ابدالی ۱۱۴، ۱۳۰، ۱۵۶، ۱۵۹
 نرین انعامین خاں طباطبائی ۱۱۸، ۲۰، ۲۳، ۳۲، ۳۹، ۴۲
 ۱۱۶، ۱۵۱، ۲۴

(س)

سالار جنگ ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۴۶، ۱۵۳، ۱۵۹، ۱۶۰
 سرفراز بیگ ۱۰۸
 سعادت علی امرزا ۱۶۵، ۲۶، ۲۷، ۲۹، ۳۵

سکھ - سکھات ۱۴۱، ۱۵۷

سلیمان شکوہ، شاناژادہ ۱۱۰

(ک)

شعانی خاں، حکیم ۱۱۹

شفیع اللہ ثانی، شیخ ۷، ۵۶، ۷۶

شفیع خاں، امرزا، ۱۳۱، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۷، ۱۴۷، ۱۵۰

شبنموناختہ ۱۱۵

شور، سر جان، گورنر ۱۳۰، ۱۳۸، ۱۴۳، ۱۵۹

(ص)

صفر جنگ ۱۱۵، ۱۶، ۱۸، ۱۳۰

صورت سنگھ ۱۹، ۸۰، ۱۲۹، ۱۵۰، ۱۵۳

صورت سنگھ ۶، ۲۴، ۳۸، ۷۲، ۷۳

(ط)

طالب علی ۲۷

ظاہر، آقا ۱۱

(ع)

عبدالرحمن خاں افغان ۲۲

قندھاری ۷۷، ۷۸

عبداللہ بیگ ۱۱۵

عبدالمطلب خاں ۲۶

عجب خاں افغان ۱۰۰

عظا بیگ خاں

(ح)

حسن، محمد، مرزا ۹۸، ۵۴

حسن رضا خاں ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۴۲

۱۳۰، ۱۴۸، ۱۴۷، ۱۲۰، ۱۴۹

۱۳۱، ۱۳۴، ۱۴۷، ۱۵۳، ۱۵۵

۱۲۱

حسین علی خاں پسر

حیدر بیگ خاں

حیدر بیگ خاں کابلی ۱۰، ۱۱، ۱۸، ۳۱، ۳۲، ۳۴

۳۸، ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۴۴، ۴۸، ۵۶

۶۳، ۷۰، ۷۳، ۸۱، ۸۲، ۸۷

۹۱، ۹۲، ۹۹، ۱۱۰، ۱۱۸، ۱۲۰

۱۲۳، ۱۲۵، ۱۲۷، ۱۲۹، ۱۵۵

۱۶۲

(خ)

خادم حسین بنگالی ۵۷

خانزاد خاں ۱۱۰

خداوند خاں ۱۵۷

خوش نظر، خواجہ سرا ۳۵

(ب)

دھینت رائے ۱۱۱، ۱۲۲، ۱۲۳

(ذ)

ذوقی علی ۷

(ر)

راجپوت - راجپوتان ۲۱، ۲۳، ۷۲، ۷۳

رام نرائن ۶

رجسٹر، رجسٹرین، کپتان ۳

رحمت، حافظ ۱۳۷

رحمت اللہ خاں ۴۵

رحیم خاں، مرزا ۱۱۵

رضا بیگ منگل ۸۹

رضا علی ۱۳۵

روہیلہ ۱۵، ۱۱۷، ۱۳۷، ۱۴۱

۱۵۸، ۱۶۵

۱۳	کنواں
۱۳۵۱۹۱	سکو پیر
۶۴	کوٹ
۱۵۰۱۳۵۱۳۴۱۹۳۱۸۶۱۷۳	کوٹھل
(گ)	
۷۱ ۷۰	گاکوٹ، کپتان
۶۷۱۳۷۱۳۳	گاکوٹ، کرنل
۳۹۱۲۹۱۲۷۱۲۵۱۲۳۱۹	گسائیں، گسائیں
۹۵۱۹۳۱۸۶۱۷۵۱۶۶۱۴۷	گورنر
۴۸۱۳۵۱۳۴۱۳۱۱۲۹۱۹۷	
۱۶۱ - ۱۵۹ ۱۵۷	
(د)	
۳۰۷۷	لطافت علی خاں
۱۵۲۱۱۳۸۱۸۳۱۷۰	لوسن - لوسٹن
(ر)	
۹۱	مبین، مولوی
۶۴۱۵۶۱۵۴۱۵۳۱۴۰۱۱۶	منگٹن، منگٹن
۷۸۳۱۸۱۷۷۱۷۷	
۸۶۱۸۵	
۳۴۱۱۷۱۱۶۱۷	محبوب علی خاں
۱۵۰	محم علی خاں
(۲۰) ۹۹ (۱۲) ۱۱	محمد بیگ
۳۱	محمد بیگ خاں بہرائی
۱۳۱	محمد حسین خاں
۱۵۸	محمد خاں، بادشاہ ایران
۱۱۵۱۳۶۱۳۲۱۲۱۷۸	محمد خاں، سید
۸۱۵	محمد شاہ
۱۴۰ ۱۳۷	محمد علی خاں پسر فیض شاہ
۱۱۶ ۱۱۹ ۱۱۸	محمد قلی خاں
۱۵۸	محمود والی بہرائی
۲۵ ۲۱ ۲۰ ۱۸ ۱۶ ۱۴ ۱۵	مختار اول، سید
۳۶ ۳۲	میر تقی علی خاں، طباطبائی
۱۰۸	مخدوم بخش

۱۵۷	علی بہادر
۱۳۷	علی محمد روہیلہ
۱۰	عثمان الملک
۱۵۷۱۳۰۱۱۳۹	عمر خاں
۷	عزیز علی خاں، خواجہ
۹۲ ۵۷ ۱۵۶	عین الدین، خواجہ
(غ)	
۹۱ ۸۸	غلام حضرت، مفتی
۱۵۲ ۹۷	غلام قادر
۱۵۷۱۳۱۱۳۰۱۱۳۸ ۱۱۳۷	غلام محمد پسر فیض اللہ
	خاں
۸۸	غلام مصطفیٰ، تاجی
(ف)	
۳۸ ۳۷	فتح چند پانک
۴۹ ۲۳	فتح علی خاں
۷۰	فریدکن، کپتان
۹۸ ۷۷	فضل عظیم خاں
۲۷	فضل علی، میر
۱۱۳۸ ۱۱۳۷ ۱۳۸	فیض اللہ خاں
(ق)	
۱۱	قاسم خاں منڈل
(ک)	
۱۰۷ ۱۰۶ ۱۰۴ ۹۸ ۹۷	کارنوالس، گورنر
۱۳۰ ۱۲۹ ۱۲۶ ۱۲۰	کارنوالس، لارڈ
۳۸ ۱۰	کاجیچہ
۶	کریم اللہ خاں
۱۶	کلاورن کلاورنگ
۹۰ ۸	کلب علی خاں
۹۳ ۷۶ ۷۴ ۶۵ ۲۰ ۱۱	کپنی
۱۵۲ ۱۴۱ ۱۳۰ ۱۰۶ ۱۰۵	
۱۳	کلہنس
۳۸	کنڈن لعل

۱۵۰۱۳۹، ۱۳۶، ۱۲۳، ۱۱۲۰	۶۴	مراد اللہ خاں
۱۵۳	۶۴، ۱۶، ۱۱	مرتضیٰ خاں بڑے بیچ
۱۵۲، ۱۴۸	۳۶	مرتضیٰ خاں بیلیناں
۱۷	۵۷، ۱۳، ۶۸	مرزا علی خاں
۸۹، ۹، ۱۰، ۱۶	۱۵۷، ۱۱، ۲۷	مریٹھ، مریٹھ، ہا
۱۹	۱۸، ۱، ۱۷	مسلماناں
(۹)	۱۱، ۵	مصطفیٰ خاں بھصطفوی خاں
۱۵۱، ۱۳۳	۱۵۰	مطبوع علی خاں
(۱۰)	۱۵۶، ۱۰	منظرف جنگ
۱۰۵، ۱۰۲	۳	معین الملک
۱۵۱، ۵۰، ۵۳، ۵۲، ۶۴، ۶۷	۷	معزز الدین خاں شیخ
۷۳	۳۴، ۱۶	معزز علی خاں، سید
۱۱۰	۷۰	مکڈ انلڈ، میجر
۱۳۳، ۱۱۱	۱۱۰، ۶	مہارائن
۱۵۷	۱۵۳، ۱۵۲، ۱۰۵، ۹۳، ۹۲	مہدی، مرزا
۲۴	۶۳	مہرا، راجہ
۱۸۵، ۱۷۰، ۱۶۵، ۱۶۴، ۱۶۳	۱۰۲، ۱۰۰	میگفاسن، میگفاسن، گورنر
۱۹۹، ۹۵، ۹۴، ۱۸۷، ۱۸۶	(۱۱)	
۱۰۲، ۱۰۰	۱۷، ۱۰، ۹	ناصر خاں، محمد، حبشی
(۱۲)	۲۳، ۱۳، ۱۲، ۱۱	نجات خاں، مرزا
۱۱۵	۶۴، ۳۶، ۳۵، ۳۴، ۳۳	ذوالفقار الدولہ
۲۹	۱۱۶	نرمل داس
(۱۳)	۱۵۲، ۱۴۳، ۱۱۱	نور خاں
۳۰، ۲۲، ۲۰، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۴۲	۱۳۹	نصرت اللہ خاں
۱۵۸	۱۵۷، ۱۴۱، ۱۳۰	نصیر خاں، محمد
۶۶	۹۱	نعمت اللہ، خواجہ
۱۲۳، ۱۱۰، ۱۶۹	۱۰۰، ۱۱	نواب بیگم
۱۱۶، ۱۰، ۱۰۹، ۱۰۳، ۱۰۳	۱۸، ۱۷، ۱۶، ۱۵، ۱۴، ۱۳، ۱۲، ۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱	نواب عالیہ بنت برہان الملک
۱۵۸	۱۱۳، ۹، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱	نواب مرحوم، شجاع الدولہ
	۱۱۳، ۹، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱	آنجناب
	۱۹، ۳، ۱۸، ۹، ۶، ۸، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱	

(الف)

۱۵۸	پنجاب	۱۰	اکبر پور
۳۳، ۲۳	پھچھوند	۲۳	اکبر پور بیربر
(دش)		۱۲۳	اکبر پور دوست پور
۳۷	تالگام	۲۳	اکبر پور شاہ پور
(دش)		۵۸، ۵۷	المہرہ
۱۲۵، ۱۷۱	لٹانڈہ	۵۵، ۵۳، ۴۰، ۲۰، ۱۹، ۱۰	الہ آباد
(ج)		۱۵۸، ۱۵۶، ۱۲۳، ۹۳، ۶۴	
۱۵۸، ۷۷، ۲۵	جمن	۱۵۹	الونپ شہر
۱۵۹	جون پور	۱۰	اوردھ
۱۵۸	جہلم	۱۲۳	امیر
(ج)		۱۲۳	ایران
۱۲۰	چار	۱۵۸، ۱۵۴	
۲۵	چنبل	(ب)	بانگڑو
(ج)		۳۱، ۲۱	بجے نگر
۵۲	حسام پور	۱۲۰	بٹول
۱۲۹	حیدر آباد	۵۹، ۵۸	بٹور، گھاٹ
۱۲۳، ۱۰	خیر آباد	۳۸	بریلی
(د)		۳۸، ۳۰، ۲۳، ۲۰، ۱۶، ۵	
۱۲۳، ۱۵۹	دریاد (آ) یاد	۱۰، ۵، ۹۷، ۹۲، ۷۳، ۱۵۶	
۱۲۰، ۱۲۹	دکن	۷، ۱۵۲، ۱۴۱، ۳۸، ۱۲۳	
۱۱۶، ۶۷	دکن	۱۶۵، ۱۵۹، ۱۵۳	
۱۳۷، ۱۲۴	دہلی	۲۳	بلاسپور
۱۵۸، ۲۲، ۳۳، ۲۳، ۱۹	دوآب، دوآب	۷۰، ۵۴، ۴۵، ۲۵، ۲۰	بنارس
۱۲۳	دوست پور	۹۴، ۹۱، ۷۸، ۷۷، ۷۳، ۷۱	
۱۵۸، ۱۵۷	دہلی	۱۲۸، ۱۱۶، ۱۱۰، ۵، ۹۸، ۹۷	
	دہلی — شاہ پور، یاد	۱۵۹ - ۱۵۷، ۱۵۳	
۲۲	دیک - ڈیک	۱۱۶، ۶۲، ۵۵، ۱۳۰، ۱۹	بنگالہ
(د)		۱۱۸	
۱۵۵، ۱۵۷، ۱۳۹	رام پور	۱۲۳، ۶۱، ۱۵۲	بہرائچ
۱۲۳	رہولی	۱۵۲، ۱۲۳	بیسواڑہ
۲۳	رسولی آباد	۲۵	بیانہ
۱۵۸	روس	(پ)	
۱۳۹	رہڑہ	۱۲۳، ۱۱۰	پرتاب گڑھ

۱۲۳۰۳۳۰۳۲		(س)		۹۲۰۶۳۰۶۸۰۶۶۰۶۴۰۶۲۰۶۰		سرور	
(گھ)	۱۲۳	کیٹر اگرطہ	۲۳	سکندرہ			
(گٹ)				۱۲۳۰۶۱۰۶۹۰۱۰			سلطان پور
۱۱۵۷۰۸۲۰۳۸۰۳۱۰۳۱		گنگ	۱۲۳	سندیہ			
۱۵۹۰۱۵۸		گو ایار	۱۲۰	سورت			
۲۰۱		گودا	۱۲۵	سیلک			
۲۶		گورکھ پور	۱۲۵	سیلون			
۱۲۳۰۶۹		گومی	(سٹ)				
۱۱۳۰۶۰۰۳۱		گوٹھہ	۱۲۹۰۹۷۰۳۳۰۱۳۰۸	شاہجہاں آباد			
۱۲۳			۱۵۷	شمس آباد			
(گھ)		گھاٹم پور	۲۲	شیراج، گھاٹ			
۲۲۰۳۱۰۲۳		گھاگھرا	(ع)				
۷۱۰۶۹۰۶۰۰۱۰							
(ر)							
۱۵۸۰۱۵۷۰۶		لاہور	۱۶۱۰۶۰	عظیم آباد			
		نکنڈہ	(ع)				
۲۱۰۳۰۱۱۹۰۱۶۰۱۵۰۹۰۷			۱۵۸	غورشاگرطہ			
۲۲۰۳۰۱۱۹۰۱۶۰۱۵۰۹۰۷							
۵۰۳۰۹۰۳۶۰۳۵۰۳۳۰۳۳							
۷۷۳۰۷۳۰۶۷۰۷۳۰۷۳							
۹۷۰۹۳۰۹۰۰۸۸۰۸۶۰۸۳							
۱۱۵۰۱۱۰۰۱۰۸۰۱۰۲۰۱۰۰							
۱۵۰۰۱۳۳۰۱۳۱۰۱۲۹۰۱۲۰							
۱۵۹۰۱۵۷۰۱۵۶۰۱۵۲۰۱۵۱							
		(م)					
۱۵۷	منو	بانکپور بہار	۱۲۳	قنوج			
۲۳	نجیب آباد بریلی	نابل	۱۲۳	کابل			
(کا)		محبوبی (تعلقہ)	۱۲۳	کاپٹی			
۱۵۸	ہرات	مرشد آباد	۲۰	کامپور			
۱۵۸	ہردوار	مسقط	۱۲۰	کلکتہ			
۱۲۳	ہردوئی	مشہد مقدس	۱۸				
۱۸۰۱۷۰۱۱۵	سندھستان	ملک سنور پور	۱۲۵				
۱۹		مکہ معظمہ	۲۳				
(و)		لیج آباد	۱۲۳				
۱۰۳۰۹۹۰۶۵	ولایت	موسی نگر	۲۲				
۱۱۵							

FOREWORD

In my Russel Lecture at the Patna University in 1961, I had stated that the original manuscript of **Tafzibul Ghafilin** was lost and the book survives in an excellent English translation published by Dr. W. Hoey in 1885. Dr. Hoey had paid high tribute to Mirza Abu Talib Khan for his intimate knowledge of events and his fearless and objective analysis of the causes which led to the decline of Oudh. In fact Mirza Abu Talib's analysis applies not only to Oudh but to almost the whole of India in that period.

I had also then pointed out that the value of Mirza Abu Talib's study lies principally in the fact that he is refreshingly free from the obsession with military events, palace intrigues and court cables which was the besetting sin of 18th century Indo-Muslim historiography. Mirza Abu Talib did not minimise the importance of personalities but he recognised that there are deeper economic and political forces which mould both individuals and events. In fact, Mirza Abu Talib's studies in this book lend credence to the claim that he was perhaps the first economic historian of the world and anticipated some of the theories of Marx by almost half a century.

It is therefore with surprise and pleasure that I have learnt that a manuscript of the book has been discovered in the Raza Library, Rampur. Dr. Abid Raza Bedar has earned the gratitude of all scholars for his efforts in unearthing it and still more for the care and industry with which he has brought out an authoritative version. As far as I am aware, this is the first time that this book is being printed and made available to a larger public. I hope Dr. Bedar will follow up this important work with further research into the history of India in the late 18th and the early 19th century and help us to understand some of the forces which are still shaping Indian economic, social and political history.

New Delhi,
27th April, 1965.

HUMAYUN KABIR

Government of India Ministry of Education Publication of Rare MSS. Scheme-1

MIRZA ABU TALIB ISFAHANI

TAFZIHUL GHAFILIN

WAQA'IF - I - ZAMAN - I - NAWWAB ASAFU'D-DAULAH
(HISTORY OF THE TIMES OF NAWWAB ASAFU'D-DAULAH)

Edited by

ABID RAZA BEDAR
M.A. B. Lib. (Sc.) Ph.D. (Alig.)

Foreword by

PROF. HUMAYUN KABIR

**INSTITUTE OF ORIENTAL STUDIES
SAULAT PUBLIC LIBRARY, RAMPUR.
1965**

